

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۵، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۱، صفحات ۱۵۵-۱۷۰

بررسی رضایت بهره‌برداران از بیمهٔ مراتع در استان فارس

ساره راسخی، علی‌اکبر مهربانی، و سیداکبر جوادی*

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۱۰/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۳/۱۱

چکیده

داده‌های پژوهش حاضر به صورت میدانی و به روش توصیفی-همبستگی با استفاده از ۱۵۰ پرسشنامه در سال زراعی ۱۳۸۸-۸۹ گردآوری شد. جامعهٔ نمونه شامل کلیهٔ مرتع‌داران بهره‌مند از بیمهٔ مراتع در استان فارس بود. نتایج ضریب اسپیرمن نشان داد که میان تعداد بهره‌برداران و رضایت از بیمه رابطهٔ مثبت و معنی‌دار وجود دارد، اما رابطهٔ متغیر غرامت با رضایت از بیمه معنی‌دار نیست؛ همچنین، آزمون من-ویتی نشان داد که متغیرهای تمایل به بیمه کردن و رضایت از بیمه اختلاف معنی‌دار دارند و بر اساس نتایج آزمون کروسکال والیس، رضایت از بیمه با متغیر محل کسب درآمد اختلاف معنی‌دار ندارد، اما متغیر مشکلات کلی بهره‌بردار با رضایت از بیمه دارای اختلاف است. در پایان، محاسبه و ارزیابی درست و پرداخت به موقع غرامت پیشنهاد شد.

کلیدواژه‌ها: مراتع / مرتع‌داران / بیمهٔ مراتع / رضایت‌مندی / فارس (استان).

* * *

* به ترتیب، نویسندهٔ مسئول و کارشناس ارشد مرتع‌داری دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران (sarer2351@gmail.com)؛ استاد دانشکدهٔ کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات؛ و استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.

مقدمه

بخش کشاورزی و منابع طبیعی به دلیل گستردگی عرصه و ارتباط تنگاتنگ آن با طبیعت و نیز شرایط متغیر آب و هوایی و کنترل دشوار این شرایط، آسیب پذیرترین بخش اقتصادی به شمار می رود؛ و بدین ترتیب، کشاورزان و بهره برداران هر ساله از عوامل خطر گوناگون تأثیر پذیرفته، خسارت فراوان مالی را از این رهگذر می بینند. همچنین، با توجه بدین مسئله که مهم ترین عامل تخریب را مرتع داران ضعف بنیه مالی عنوان می کنند (هدایت فرد، ۱۳۸۶)، وقوع این خطرات نه تنها موجب حذف بهره برداران و خارج شدن آنها از گردونه تولید در سال بعد می شود، بلکه زمینه تخریب منابع طبیعی را نیز فراهم می آورد (رحمانی، ۱۳۸۴).

از این رو، مطالعات بیمه منابع طبیعی از ۱۳۷۵ با بیمه مراتع شروع شد و در سال زراعی ۷۶-۷۷، بیمه مراتع به صورت آزمایشی در پنج استان تهران، سمنان، اصفهان، کرمانشاه و کردستان آغاز شده و به تدریج در طول چند سال گذشته در کل کشور گسترش یافته است.

بیمه در بخش کشاورزی عبارت است از تضمین جبران بخشی از خسارت وارده بر داده ها و ستانده ها و عوامل بالفعل لازم برای عملیات اقتصادی در فاصله قبل از تولید تا مصرف محصولات، در مقابل خطرات تهدیدکننده و غیرقابل پیشگیری. این تعریف مشروط بر این شرط شده است که احتمال وقوع خطر قابل پیش بینی و اندازه گیری باشد (قلاوند، ۱۳۸۲)؛ بیمه کشاورزی ضمن اینکه مخاطرات تولید را کاهش می دهد، شرایطی مطلوب را نیز برای جلب و جذب سرمایه های خصوصی در این عرصه فراهم می آورد (راستگو و همکاران، ۱۳۸۶). می توان این تعریف را با اعمال تغییراتی به بیمه منابع طبیعی نیز تعمیم داد.

بیمه مراتع از راهکارهای اصولی کاهش مخاطره و افزایش اطمینان خاطر بهره برداران در سرمایه گذاری برای مدیریت مرتع محسوب می شود. بیمه مراتع مرتع دار را مطمئن می سازد که در صورت بروز هر گونه خسارتی ناشی از بلایای طبیعی از

طرف سازمان‌های ذی‌ربط مورد حمایت قرار گیرد و خسارات وارده نیز جبران شود (رحمانی، ۱۳۸۴).

از کل مساحت استان فارس که ۱۲/۴ میلیون هکتار است، ۸/۵ میلیون هکتار را عرصه‌های مرتعی تشکیل می‌دهد که حدود ۶۸ درصد از کل مساحت استان است. طرح بیمهٔ مراتع در استان فارس فعالیت خود را از سال زراعی ۷۸-۱۳۷۷ با بیمهٔ ۸۰۸۲ هکتار از مراتع آغاز کرد، که با بروز خشکسالی‌های چندسالهٔ اخیر با استقبال خوب مرتع‌داران از این طرح روبه‌رو شده، به طوری که در سال زراعی ۸۸-۱۳۸۷ تعداد طرح‌های مرت‌عداری بیمه‌شده به ۴۷۷ فقره و سطح آن به ۴۴۲۳۶۳/۰ هکتار افزایش یافته است. با این همه، تعداد طرح‌های بیمه‌شده در این استان طی دههٔ گذشته همواره با نوسان همراه بوده است.

بیمهٔ محصولات کشاورزی و عوامل مؤثر بر جنبه‌های مختلف این بیمه در نقاط مختلف کشور از جمله استان فارس تاکنون بارها مورد بررسی قرار گرفته است؛ اما در این میان، آنچه کمتر بدان توجه شده بیمهٔ مراتع و جنبه‌های مختلف آن از جمله میزان رضایت بهره‌برداران این عرصه پس از گذشت یک دهه از آغاز کار آن است که خود می‌تواند یکی از دلایل نوسان سطوح بیمه‌شده در سال‌های مختلف در این استان باشد. در نتیجه، با توجه به ضرورت بیمه، بررسی و ارزیابی عوامل اقتصادی-اجتماعی مؤثر در افزایش یا کاهش میزان رضایت بهره‌برداران این عرصه می‌تواند به گسترش و عملکرد بهتر این نظام یاری رساند.

پیشینهٔ مطالعات

از جمله بررسی‌هایی که در زمینهٔ بیمه صورت گرفته است، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد که البته تمامی آنها با توجه به پیشینهٔ اندک فعالیت در زمینهٔ بیمهٔ مراتع و نبود منابع کافی و نیز نزدیکی موضوعات در زمینهٔ بیمهٔ محصولات کشاورزی بوده و در این راستا، در تحقیق حاضر، منابع متعدد بررسی شده است، که از آن جمله‌اند: جابری

(۱۳۷۰) بیان می‌کند که اصولاً به بیمه کشاورزی از سوی دولت‌ها برای حل دو مشکل اساسی درآمد بسیار پایین و درآمد بی‌ثبات توجه می‌شود. شواهد حاکی از آن است که فرایند بیمه کشاورزی در ایران پویایی و سرعت لازم را نداشته و این امر ناشی از شناخت محدود کشاورزان از بیمه محصولات کشاورزی است. فاضلبیگی و همکاران (۱۳۸۹) ضعف در نظام آمار، نبود رقابت در عرصه خدمات و نبود نظام ارزشیابی و نظارت مستمر را از جمله نقاط ضعف مرجع بیمه‌گر عنوان می‌کند. همچنین، قناعت (۱۳۸۸)، در تحقیق خود با عنوان «بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات کشاورزی در شهرستان گرمسار»، چنین آورده است که میان متغیرهای میزان درآمد سالانه، میزان زمین زیر کشت کشاورزان بیمه‌گذار و پذیرش بیمه، از یک سو، و میزان وسعت زمین‌های کشاورزی بیمه‌گذار با پذیرش بیمه کشاورزی، از دیگر سو، رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. سالاری (۱۳۸۶) نیز عنوان می‌کند که هر چه اعتماد بین بیمه‌گر و بیمه‌گذار بیشتر باشد، میزان استقبال بهره‌برداران از بیمه مراتع افزایش می‌یابد. ویلیامز و همکاران (Williams et al., 1993)، همچنین، عنوان می‌کنند که با تغییر در مواردی از جمله میزان حق بیمه، می‌توان بهره‌برداران دارای درجه مخاطره‌پذیری متفاوت را به استقبال از بیمه ترغیب کرد. رایدنت (Rydant, 1979) نیز در تحقیقی زیر عنوان «عوامل مؤثر بر نوگرایی در پذیرش بیمه کشاورزی» که در الینویز مرکزی انجام شده، میزان بالای پذیرش بیمه در این ناحیه را به یک رشته عوامل از قبیل وجود خطرات احتمالی در کشاورزی، هزینه‌های قابل قبول بیمه در دسترس آنها، رضایتی که بیمه برای آنها به ارمغان می‌آورد، و مجموعه‌ای از عوامل روانی-اجتماعی نسبت می‌دهد. همچنین، واندویر (Vandevier, 2001)، در بررسی خود در زمینه تقاضای بیمه از سوی کشاورزان ویتنام شمالی، نتیجه گرفت که چشم‌انداز و خصوصیات بیمه کشاورزی، ویژگی‌های فردی، درآمد مزرعه و کشاورزی، و سطح تحصیلات کشاورزان از عوامل اصلی تقاضای بیمه کشاورزی است.

با وجود موارد ذکر شده در زمینهٔ بیمهٔ منابع طبیعی، این بیمه به دلیل سابقهٔ کمتر نسبت به بیمهٔ کشاورزی هنوز به طور گسترده در جایگاه واقعی خود قرار نداشته، برای رسیدن به وضعیت مطلوب نیز مسیری طولانی را در پیش دارد. برخورد با مرتع‌داران و شناخت شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آنها می‌تواند مدیران و مسئولان را به تدوین برنامه‌های دقیق‌تر رهنمون شود (نیکویی و ترکمانی، ۱۳۷۹).

روش

پژوهش حاضر از نوع تحقیقات کاربردی است، زیرا در پی ارزیابی رضایت از طرح بیمهٔ مراتع در استان فارس است و روش آن نیز توصیفی است، چرا که تنها به تحلیل و تبیین وضع موجود می‌پردازد و واقعیت‌های کنونی را بدون هیچ رابطه‌ای تحلیل می‌کند؛ همچنین، از آن روی از نوع همبستگی به شمار می‌رود که به بررسی روابط بین متغیرهای تحقیق می‌پردازد. در پژوهش حاضر، از مشاهدات میدانی (پرسشنامه) برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده و سپس، داده‌های به دست آمده به کمک نرم‌افزار SPSS18 تحلیل شده است. مطالعهٔ حاضر، که در فصل زراعی ۸۹-۱۳۸۸ انجام شده، برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران بهره گرفته است. با توجه به اینکه در پژوهش حاضر، فرض بر این بوده که با توجه به میانگین پنج سال اخیر، سالانه به طور متوسط ۱۷۲ فقره قرارداد بیمه منعقد شده است، حجم نمونه برابر با ۱۵۰ نفر (مربوط به ۱۵۰ طرح مرتع‌داری متفاوت مصوب) شد؛ این تعداد از میان افرادی (مجریان طرح مرتع‌داری) به صورت تصادفی به دست آمد که مراتع خود را بیمه کرده بودند. این نمونه‌های تصادفی در شهرستان‌های شیراز، کازرون، فیروزآباد، ممسنی، اقلید، و ارسنجان بودند. در بررسی حاضر، متغیرهای مستقل عبارت‌اند از محل کسب درآمد اصلی، تعداد بهره‌بردار (تعداد مالکان)، سال‌های بیمه شدن، تمایل یا عدم تمایل بهره‌برداران به استفاده از بیمهٔ مراتع (مراتع جمعی)، میزان حق بیمه، میزان غرامت دریافتی، اثرات دریافت غرامت، مشکلات کلی در زمینهٔ بیمه، و محل مرتع؛ همچنین، متغیر وابسته «رضایت از بیمهٔ مراتع» است.

آزمون‌های آماری و روایی پرسشنامه

آزمون‌های آماری استفاده شده، با توجه به سطح سنجش متغیرهای مورد بررسی، متفاوت بوده و با توجه به نوع داده‌ها در سه مقیاس اسمی (نوع مالکیت)، رتبه‌ای (مانند درجات رضایت) و فاصله‌ای (مانند تحصیلات)، از آزمون‌های اسپیرمن، کروسکال والیس، و من - ویتنی بهره برده شد. لازم به یادآوری است که کلیه سؤالات پرسشنامه به صورت باز بوده و برای تعیین روایی پرسشنامه، از دیدگاه استادان و کارشناسان متخصص صندوق بیمه محصولات کشاورزی و اداره منابع طبیعی استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

نتایج و یافته‌های پژوهش دو بخش اصلی دارد؛ یعنی، نتایج به دست آمده از آمار توصیفی، و نتایج برگرفته از آمار استنباطی.

یافته‌های توصیفی

بر اساس نتایج به دست آمده، ۳۵/۳ درصد مراتعی که به طور تصادفی بررسی شدند، دارای بهره‌بردار انفرادی (یک نفر) است و ۶۴/۷ درصد دیگر به صورت جمعی اداره می‌شوند؛ همچنین، حدود ۷۳ درصد مراتع مورد بررسی دارای تعداد بهره‌بردار کمتر از پنج نفر بودند. بر اساس نتایج به دست آمده، محل کسب درآمد اکثریت بهره‌برداران مورد مطالعه، با فراوانی ۷۴ نفر، مربوط به افرادی بود که تنها به دامداری اشتغال داشتند؛ ۴۶ نفر در کنار دامداری به مشاغل دیگر نیز مشغول بودند، اما درآمد اصلی آنها از راه دامداری بود؛ و تنها ۳۰ نفر از دامداران بودند که درآمد اصلی خود را از سایر مشاغل به دست می‌آوردند.

در ادامه، از بهره‌برداران شرکت‌کننده در تحقیق، ۷۸ نفر که بالاترین درصد جامعه آماری است، گفته‌اند که تنها یکسال مراتع خود را بیمه کردند؛ و ۷۲ نفر هم اظهار داشته‌اند که بیش از یک سال مراتع خود را بیمه کرده‌اند.

میزان تمایل بهره‌برداران به بیمه کردن

گاهی تمام بهره‌برداران تمایل به بیمه کردن مراتع ندارند و همین مسئله تا چند سال قبل که بیمه کردن کل سطح مراتع اجباری بود، ایجاد مشکل می‌کرد؛ زیرا یا سایر بهره‌برداران ناچار بودند سهم بهره‌بردار مخالف بیمه کردن را بپردازند و در نهایت هم قانونی وجود نداشت که در صورت بروز خسارت و دریافت غرامت، بهره‌بردار مورد نظر را از دریافت سهم غرامت مربوط به خود منع کند، و یا اینکه کل بهره‌برداران به علت مخالفت اقلیت ناچار به انصراف از بیمه کردن مراتع خود می‌شدند. از این‌رو، در تحقیق حاضر، از تمایل یا عدم تمایل تمام بهره‌برداران پرسش به عمل آمد که ۸۶ درصد (۱۲۹ نفر) پاسخ مثبت داده، اعلام کردند که همهٔ بهره‌برداران مشارکت کرده‌اند و ۱۴ درصد (۲۱ نفر) پاسخ منفی داده و عدم مشارکت تمام بهره‌برداران را اعلام کرده‌اند.

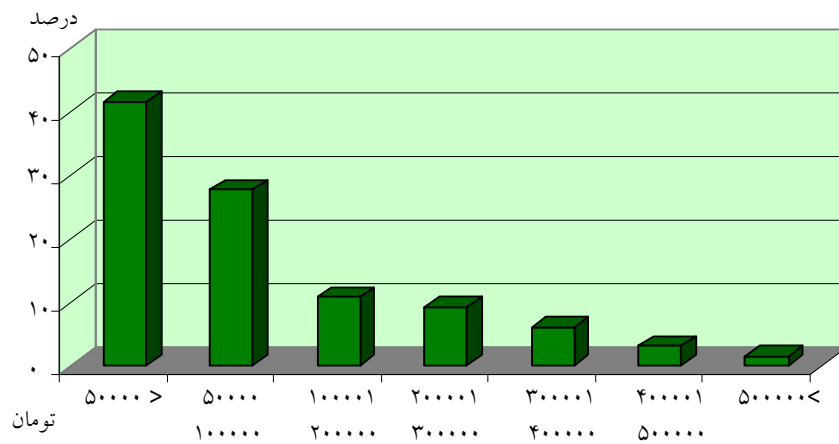
جدول ۱- تمایل به بیمه کردن

طبقات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بله	۱۲۹	۸۶	۸۶
خیر	۲۱	۱۴	۱۰۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	

مأخذ: داده‌های پژوهش

مبلغ حق بیمهٔ پرداختی

از میان بهره‌برداران شرکت‌کننده در تحقیق حاضر، کمترین حق بیمهٔ پرداختی از سوی بهره‌برداران ۱۰.۰۰۰ تومان و بیشترین آن ۵۷۰.۰۰۰ تومان و نیز میانگین آن حدود ۷۱۴۴۵ تومان بود؛ همچنین، ۲۷ نفر از بهره‌برداران که بالاترین درصد جامعهٔ مورد مطالعه را شامل می‌شدند، افرادی بودند که حق بیمه‌های کمتر از ۵۰۰۰۰ تومان پرداخته بودند.

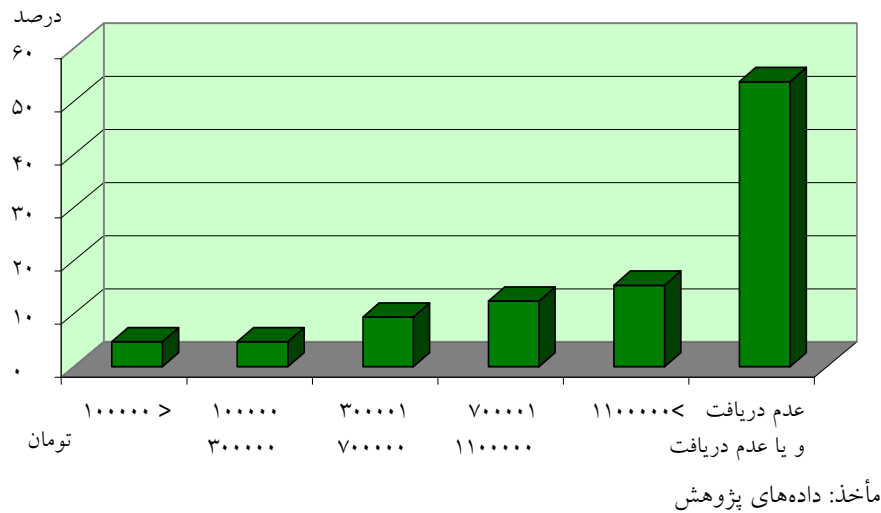

مأخذ: داده‌های پژوهش

نمودار ۱- میزان حق بیمه پرداختی

مبلغ غرامت دریافتی

از میان بهره‌برداران شرکت‌کننده که خسارت دریافت کرده‌اند، کمترین میزان خسارت دریافتی ۱۰۰۰.۰۰۰ تومان و بیشترین خسارت دریافتی ۴۵۰۰۰۰۰۰ تومان و میانگین خسارت دریافتی حدود ۹۴۱۱۷۳ تومان بوده است؛ همچنین، بیشترین درصد مربوط به افرادی بود که غرامت‌های بالاتر از ۵۰۰۰۰۰۰ هزار دریافت کرده بودند، و ۵۳/۸ درصد افراد نیز یا غرامت دریافت نکردند و یا در زمان پاسخ‌گویی، حضور ذهن نداشتند.

نمودار ۲ - میزان غرامت دریافتی

تأثیر دریافت غرامت

مهم‌ترین تأثیر دریافت خسارت را $24/6$ درصد از بهره‌برداران افزایش دامنهٔ فعالیت‌های خود، دوازده درصد کمک به حفظ مراتع و آسیب کمتر به مراتع دانسته‌اند؛ و $24/6$ درصد (37 نفر) هم به‌طور کلی، دریافت خسارت را بی‌تأثیر عنوان کرده‌اند.

جدول ۲- اثرات دریافت غرامت

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	طبقات
$24/7$	$24/7$	37	افزایش دامنهٔ فعالیت‌ها
$36/7$	12	18	کمک به حفظ مراتع و آسیب کمتر به مراتع
$55/4$	$18/7$	28	تعریف دستی دام‌ها
$75/4$	20	30	موارد ۲ و ۳
100	$24/6$	37	بی‌تأثیر
	100	150	جمع

مأخذ: داده‌های پژوهش

مساحت مرتع تحت بیمه

از میان افراد شرکت کننده، بالاترین درصد با ۸۳/۱ درصد مربوط به افرادی بود که کل مراتع خود را بیمه کرده بودند؛ همچنین، ۱۶/۹ درصد افراد فقط قسمتی از مراتع خود را بیمه کرده بودند که این مسئله بی ارتباط با عدم تمایل و همکاری سایر بهره برداران نبود؛ زیرا در برخی مراتع که دارای مالکیت جمعی بود، به دلیل اینکه تعدادی از بهره برداران تمایلی به خرید بیمه نداشتند و از پرداخت حق بیمه سر باز می زدند، سایر بهره برداران به بیمه بخشی از مرتع که متعلق به آنها بود، اکتفا کرده و کل سطح مرتع را بیمه نکرده بودند.

مشکلات کلی بهره برداران در زمینه بیمه

بر اساس یافته های تحقیق، در زمینه بیمه، به طور کلی، تنها ۱۵/۴ درصد بهره برداران مشکلی نداشتند و ۸۴/۶ درصد دیگر هر کدام به نوعی دارای مشکل بودند که از آن میان، بالاترین میزان با ۲۸ درصد مربوط به مشکل دوندگی و پیگیری زیاد برای دریافت غرامت بود.

جدول ۳- مشکلات کلی بهره برداران

مشکلات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ارزیابی نادرست و کم بودن خسارت دریافتی	۳۷	۲۴/۶	۲۴/۶
عدم دریافت خسارت	۹	۶	۳۰/۶
تأخیر در پرداخت به موقع خسارت	۳۹	۲۶	۵۶/۶
دوندگی و پیگیری زیاد	۴۲	۲۸	۸۴/۶
عدم وجود مشکل خاص در این زمینه	۲۳	۱۵/۴	۱۰۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	

مأخذ: داده های پژوهش

نتایج به‌دست آمده از آمار استنباطی

در این بخش، برای تعیین رابطهٔ بین متغیرها و تأثیر آنها بر یکدیگر، از ضریب همبستگی اسپیرمن، آزمون کروسکال والیس، و آزمون من-ویتنی بهره‌برده شد.

متغیرهای همبسته با رضایت از بیمهٔ مراتع

جدول ۴ داده‌ها و نتایج به‌دست آمده از ضریب اسپیرمن را مشخص کرده است. بررسی ضریب همبستگی اسپیرمن میان متغیرهای تعداد بهره‌برداران و میزان رضایت از بیمه نشان می‌دهد که دو متغیر در سطح پنج درصد خطا، رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار با هم دارند ($r=0/311$)؛ به دیگر سخن، هر چه تعداد بهره‌برداران و مالکان یک مرتع بیشتر باشد، میزان رضایت از طرح بیمه نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۴- خلاصهٔ نتایج ضریب همبستگی اسپیرمن

متغیرهای مستقل	ضریب همبستگی (r)	سطح معنی‌داری (P)	سطح اطمینان
تعداد بهره‌بردار	۰/۳۱۱	۰/۰۱۲	۰/۰۵
میزان حق بیمه	۰/۰۶۶	۰/۶۰۳	ns
میزان غرامت دریافتی	- ۰/۰۶۳	۰/۶۱	ns

مأخذ: داده‌های پژوهش

در ادامه، بررسی ضریب همبستگی اسپیرمن بین دو متغیر مستقل میزان حق بیمه و میزان غرامت دریافتی و متغیر وابستهٔ میزان رضایت از طرح بیمهٔ مراتع نمایان می‌کند که متغیرهای یاد شده با میزان رضایت رابطهٔ معنی‌دار ندارند (به ترتیب، $r=0/066$ و $r=-0/063$)؛ یعنی، میزان هزینه‌ای که بهره‌بردار در این زمینه پرداخت کرده و همچنین، میزان غرامتی که دریافت کرده، تأثیری بر رضایت او از بیمهٔ مراتع نداشته است، که چه‌بسا دلیل آن دوندگی زیاد بهره‌برداران برای دریافت غرامت و یا تأخیر مراجع بیمه‌گر در پرداخت غرامت باشد.

همچنین، با توجه به اینکه متغیرهای سطح بیمه شده از سوی بیمه گذار، تمایل بهره برداران به انجام بیمه و سال‌های بیمه شدن، دو وجهی با سطح سنجش اسمی بوده و متغیر رضایت بهره برداران از انجام بیمه نیز رتبه‌ای است، برای مقایسه و ارزیابی این دو گروه و تعیین اختلاف میان سطوح مختلف رضایت از نظر عوامل یاد شده، از آزمون من-ویتی بهره‌گیری شد؛ و نتایج نشان داد که تعداد سال‌های بیمه شدن و سطح بیمه شده با رضایت کلی بهره برداران از طرح بیمه مراتع اختلاف معنی دار وجود ندارد، بدین معنی که بیمه گذاران با درجات متفاوت رضایت از نظر سطحی از مرتع که آن را بیمه کرده‌اند و همچنین، به لحاظ آنکه یک سال یا بیش از یک سال مراتع خود را بیمه کرده‌اند، اختلافی ندارند؛ ولی تمایل همه بهره برداران به انجام بیمه با رضایت نهایی آنها از طرح بیمه مراتع در سطح پنج درصد دارای اختلاف معنی دار است. پس، می‌توان گفت که بیمه گذاران با درجات مختلف از رضایت، از لحاظ میزان تمایل کلیه بهره برداران مشترک در یک مرتع به انجام بیمه و اینکه کلیه بهره برداران تمایل به انجام بیمه داشته‌اند و یا تنها بخشی از آنها، با یکدیگر اختلاف معنی دار دارند.

جدول ۵- خلاصه نتایج آزمون من-ویتی

متغیر	درجات رضایت بیمه گذاران از بیمه	U	Z	معنی داری
سطح بیمه شده	رضایت دارد	۲۸۵/۰۰۰	-۰/۲۲۵	۰/۸۲۲
تمایل کلیه بهره برداران	به طور نسبی رضایت دارد	۹۹۴/۵	۳/۱۲۲	۰/۰۲
سال‌های بیمه شدن	رضایت ندارد	۴۹۷/۰۰۰	-۰/۴۲۲	۰/۱۰۶

مأخذ: داده‌های پژوهش

نظر به اینکه متغیرهای محل کسب درآمد، تأثیر دریافت غرامت بر زندگی بیمه گذار، و مشکلات کلی بهره برداران در زمینه بیمه سه وجه یا بیشتر داشتند و دارای سطح سنجش اسمی و متغیر رضایت بهره برداران از انجام بیمه نیز دارای سطح سنجش رتبه‌ای بودند، برای ارزیابی و مقایسه و تعیین تفاوت میان سطوح مختلف رضایت از

نظر عوامل یاد شده، از آزمون کروسکال والیس استفاده شد و نتایج به دست آمده بیانگر آن بود که محل کسب درآمد با متغیر رضایت بیمه‌گذار از طرح بیمهٔ مراتع فاقد اختلاف معنی‌دار ($df=1$ ؛ $Sig.=0/883$) و متغیر تأثیر دریافت غرامت بر زندگی بیمه‌گذار با متغیر رضایت بیمه‌گذار نیز فاقد اختلاف معنی‌دار بودند ($Sig.=0/077$ ؛ $df=4$)، که چه‌بسا بدین علت باشد که اکثریت بهره‌برداران مورد مطالعه به دلایل مختلف غرامت دریافت نکرده بودند. در پایان، همچنین، مشخص شد که مشکلات کلی عنوان‌شده از سوی بهره‌برداران در زمینهٔ بیمهٔ مراتع با میزان رضایت بهره‌برداران در سطح یک درصد دارای اختلاف معنی‌دار بود ($df=5$ ؛ $Sig.=0/003$)؛ یعنی، میزان مشکلات بهره‌برداران در زمینهٔ بیمه در میان بهره‌برداران با درجات رضایت مختلف متفاوت است.

نتیجه‌گیری

در بررسی‌های صورت گرفته، مشاهده شد که بیمه‌گذاران با درجات متفاوت از رضایت در زمینهٔ مشکلات کلی بهره‌برداران در زمینهٔ بیمه، از جمله عدم آشنایی کافی با طرح، عدم همکاری مراجع و عدم مشارکت بهره‌برداران، عدم پرداخت یا تأخیر در پرداخت خسارت، ارزیابی نادرست و غیرمنصفانه، با یکدیگر اختلاف دارند و به عبارت دیگر، در سطوح مختلف از رضایت بهره‌برداران، از لحاظ مشکلات یاد شده تفاوت دارند؛ پس، می‌توان گفت که عوامل یاد شده به‌نوعی بر تعیین درجهٔ رضایت بهره‌برداران از بیمه اثرگذارند، که این نتایج با نتایج مطالعات ترکمانی (۱۳۷۸) و سالاری (۱۳۸۶) در پژوهش‌های خود در زمینهٔ پذیرش بیمهٔ سایر محصولات کشاورزی مطابقت دارد. همچنین، نتیجه‌گیری شد که بیمه‌گذاران با میزان رضایت متفاوت از لحاظ متغیرهایی از جمله محل کسب درآمد، سال‌های انجام بیمه، و سطح بیمه‌شده دارای اختلاف معنی‌دار نیستند، که با نتایج جین (Jain, 2004) در زمینهٔ توسعهٔ بیمهٔ کشاورزی همخوانی دارد.

از دیگر نتایج تحقیق حاضر این است که تأثیر تعداد بهره‌برداران یک مرتع بر میزان رضایت بیمه‌گذار از طرح بیمه معنی‌دار است و با افزایش تعداد بهره‌بردار، میزان رضایت از بیمه نیز افزایش می‌یابد.

در ادامه، مشخص شد که بالا بودن میزان غرامت دریافتی و مناسب بودن میزان حق بیمه، به دلایلی همچون عدم پرداخت، تأخیر در پرداخت، ارزیابی نادرست، و دوندگی‌های زیاد برای دریافت غرامت، اثر خود را بر میزان رضایت بهره‌برداران از دست داده است. یافته‌های پژوهش، همچنین، نشان داد که تمایل تمامی بهره‌برداران یک مرتع به بیمه کردن مرتع و شرکت در این طرح در مراتعی که دارای مالکیت جمعی است، در سطوح مختلف رضایت بیمه‌گذاران دارای اختلاف بوده و متفاوت است.

در پایان، باید گفت که با وجود تأثیرگذاری تمام متغیرها و عوامل یاد شده بر میزان رضایت بهره‌بردار و استقبال وی از طرح بیمه مراتع، این تنها ویژگی‌های ذکر شده نبوده و نیستند که بر نظرات آنها سایه می‌افکند، بلکه با توجه به نتایج متفاوت مطالعات مشابه، باید گفت که بسیاری از عقاید و عملکرد بهره‌برداران، فارغ از تأثیر عوامل بررسی شده در تحقیقات، صرفاً وابسته به دید و نگرش آنها و به‌ویژه متأثر از میزان آگاهی شخصی بهره‌برداران است. همچنین، می‌توان این‌گونه عنوان کرد که به‌طور کلی، طرح بیمه مراتع طرحی کاربردی و مؤثر در زمینه حفظ مراتع و نیز حمایت از بهره‌برداران است، ولی هنوز چنان‌که شایسته است، در جایگاه خود قرار نگرفته است، که با یاری گرفتن از کارشناسان منابع طبیعی برای ارزیابی صحیح مراتع، عمل به تعهدات از سوی مراجع ذی‌ربط و همچنین، گسترش دامنه خطرات تحت پوشش بیمه، می‌توان بدین مهم نیز دست یافت.

منابع

ترکمانی، ج. (۱۳۷۸)، «بررسی عملکرد بیمه محصولات کشاورزی در ایران». *مجموعه مقالات سمینار اقتصاد گندم از تولید تا مصرف*، تهران: وزارت کشاورزی، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی.

جابری، ایرج (۱۳۷۳)، «تحلیل عملکرد بیمهٔ محصولات کشاورزی در دورهٔ زراعی ۷۱-۷۰، صنعت بیمه». *فصلنامهٔ بیمهٔ مرکزی ایران*، سال ۷، شماره ۳۴.

راستگو، ح. و رضوانفر، ا. (۱۳۸۶)، «بررسی عوامل مؤثر در توسعهٔ بیمهٔ محصولات راهبردی کشاورزی در شهرستان خدابنده». *مجلهٔ اقتصاد کشاورزی و توسعه*، سال ۱۵، شماره ۵۸. رحمانی، محمد (۱۳۸۴)، *آشنایی با بیمه و بیمهٔ کشاورزی*. جزوهٔ آموزشی. تهران: صندوق بیمهٔ محصولات کشاورزی.

سالاری، الهه (۱۳۸۶)، *بررسی دیدگاه مرتع‌داران و کارگزاران خصوصی بیمهٔ کشاورزی در زمینهٔ عوامل مؤثر بر پذیرش و توسعهٔ بیمهٔ مراتع، پژوهش موردی: استان تهران*. پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد. تهران: واحد علوم و تحقیقات دانشکدهٔ منابع طبیعی و کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران.

فاضل‌بیگی، محمدمهدی و یآوری، غلامرضا (۱۳۸۹)، «واکاری چالش‌های فراروی صندوق بیمهٔ محصولات کشاورزی». *فصلنامهٔ روستا و توسعه*، سال ۱۳، شماره ۱، صص ۲۱-۴۱.

قلاوند، کیانوش (۱۳۸۲)، *بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمهٔ محصولات کشاورزی در استان تهران و مازندران*. پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد. تهران: واحد علوم و تحقیقات دانشکدهٔ منابع طبیعی و کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران.

قناعت، نونا (۱۳۸۸)، «بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر پذیرش بیمهٔ محصولات کشاورزی در شهرستان گرمسار». *فصلنامهٔ بیمه و کشاورزی*، سال ۶، شماره ۲۱ (پاییز).

نیکویی، علیرضا و ترکمانی، جواد (۱۳۷۹)، «عوامل مؤثر بر تقاضای بیمهٔ محصولات زراعی استان فارس: مطالعهٔ موردی گندم». *مجموعهٔ مقالات سومین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، اسفند ۱۳۷۹*. مشهد: دانشگاه فردوسی.

هدایت فرد، م. (۱۳۸۶)، *بررسی نقش عوامل اقتصادی و اجتماعی در تخریب مراتع استان فارس*. پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد. تهران: واحد علوم و تحقیقات دانشکدهٔ منابع طبیعی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران.

Jain, R. C. A. (2004), "Challenges in implementing agriculture insurance and re-insurance in developing countries". Retrieved on 10 July 2010, Available on: www.insuranceinstituteofindia.com/journal/chapter6.pdf.

Rydant, A. L. (1979), "Adjustments to natural hazards: factors affecting the adoption of crop-hall insurance". *The Professional Geographer Journal*, Vol. 31, No. 3, pp. 312-320.

Vandever, Monte L. A. (2001), "Demand for area crop insurance among litchi producers in northern Vietnam". *Journal of Agricultural Economics*, Vol. 26, No. 2, pp. 173-184.

Williams, J. R.; Corriker, G. L.; Barnaby, G. A.; and Harper, G. K. (1993), "Crop insurance and disaster assistance designs for wheat and grain Sorghum". *American Journal of Agricultural Economics*, Vol. 75, No. 2.